

Голас Радзімы

№ 45 (2031)
5 лістапада 1987 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Гэты нумар газеты, прысвечаны 70-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, адкрываецца здымкамі, які прывяў наш фотакарэспандэнт з Палесся. Мы, напэўна, не памыліся, калі скажам, што тут, у гэтым рэгіёне Беларусі, найбольш рэльефна бачны тыя змены, што прынесла ў наш край Рэвалюцыя. І, напэўна, сімвалічна тое, што на грудзях Уладзіміра ПЯТРОВА, які будаваў Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод, а цяпер працуе на ім старшым аператарам, акрамя ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга, красуецца яшчэ адна, дарагая для яго ўзнагарода—ордан Кастрычніцкай Рэвалюцыі. Такія людзі сёння — апора ў перабудове, якую мы смела называем працягам нашай рэвалюцыі.

Фота С. КРЫЦКАГА.

ЮБІЛЕЙНАЯ ЭКСПАЗІЦЫЯ НА ВЫСТАЎЦЫ ДАСЯГНЕННЯЎ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ БССР

РЭСПУБЛІКА СЁННЯ: ПОСПЕХІ І ПРАБЛЕМЫ

Адлюстраваннем сённяшняга дня рэспублікі, яе планаў і перспектыву стала новая экспазіцыя Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі Беларускай ССР, прысвечаная 70-годдзю Вялікага Кастрычніка. Звыш 5 тысяч яе экспанатаў усебакова прадстаўляюць наша жыццё.

Картай Беларусі, на якой успыхваюць агенчыкі-сімвалы, што паказваюць развіццё эканомікі, культуры і навукі, сустракае наведвальнікаў юбілейная экспазіцыя.

Беларусь сёння — высокаразвітая індустрыяльна-аграрная рэспубліка, адна з вядучых у народнагаспадарчым комплексе краіны.

Вось некаторыя лічбы. У агульнасаюзным маштабе Беларускай ССР дае 15 працэнтаў бульбы, 25 — ільновалакна, 6 — мяса, 7 — малака, 18 — мінеральных угнаенняў. Сёння рэспубліка выпускае кожны 9-ты станок у краіне, кожны 6-ты трактар, 5-ты матацыкл, 11-ты тэлевізар...

На выставачных стэндах шырока прадстаўлена прадукцыя вядучай галіны прамысловасці БССР — машынабудавання. Найноўшыя станкі і маніпулятары, аснашчаныя электронікай, праграміруючымі ўстройствамі, робатызаванымі комплексамі, выпускаюць Мінскі, Гомельскі, Аршанскі станкабудавальнічыя заводы. Гэтыя ўзоры адпавядаюць лепшым замежным дасягненням, у чым можна пераканацца, звярнуўшыся да параўнальных карт тэхнічнага ўзроўню, змешчаных побач з экспанатамі.

Хуткімі тэмпамі развіваецца ў рэспубліцы электроннае і радыётэхнічнае прыборабудаванне. Агульнасаюзнае прызнанне атрымалі малыя і сярэднія ЭВМ, персанальныя камп'ютэры Мінскага вытворчага аб'яднання вылічальнай тэхнікі.

Сярод экспанатаў ВДНГ — вядомыя ва ўсіх кутках нашай краіны і за рубяжом магут-

ныя «БелАЗы» і надзейныя трактары «Беларусь».

Абсталяванне сістэмы кабельнага тэлебачання дэманструе мінскае вытворчае аб'яднанне «Гарызонт».

Упершыню на выстаўцы экспануецца раздзел «Парашковая металургия». Распрацоўкі спецыялістаў у гэтай перспектывнай галіне прамысловасці дазваляюць значна эканоміць энергію і метал. Вырабы з парашковых матэрыялаў знаходзяць шырокае прымяненне ў станкабудаванні і хімічнай прамысловасці, прыборабудаванні і медыцынскай тэхніцы, нафтавай прамысловасці і аўтамабілебудаванні. Некаторыя з вынаходстваў беларускіх вучоных у галіне парашковай металургии запатэнтаваны вядучымі капіталістычнымі краінамі.

Пры дапамозе камп'ютэраў і відэамагнітафонаў, электрыфікаваных схем, дынамічных машын кожны з наведвальнікаў можа атрымаць інфармацыю, якая яго цікавіць, убачыць той ці іншы экспанат у дзеянні.

Значнае месца ў экспазіцыі

адведзена стэндам, на якіх — узоры прадукцыі і прагрэсіўных метадаў гаспадарання аграпрамысловага комплексу БССР. Дарэчы, у ім сёння працуе больш за сорак працэнтаў насельніцтва рэспублікі. Беларускай ССР — адзін з важнейшых раёнаў краіны па вырошчванню бульбы, льну, развядзенню буйной рагатай жывёлы. Багаты ўраджай атрымалі сёлета земляробы рэспублікі: у сярэднім па 34,7 цэнтнера збожжавых.

Вялікую ўвагу наведвальнікаў прыцягвае раздзел, у якім дэманструюцца тавары народнага спажывання. Тканыны і сучасны трыкатаж, спартыўныя прылады і дзіцячыя цацкі, абутак і бытавая тэхніка, мэбля, гадзіннікі, фотаапараты — словам, усё, што вырабляе мясцовая прамысловасць рэспублікі, шырока прадстаўлена ў новай экспазіцыі.

Добра вядомыя ў нашай краіне мінскія тэлевізары маркі «Гарызонт» і транзістарныя радыёпрыёмнікі «Акіян». Сярод экспанатаў мінскага вытворчага аб'яднан-

ня «Гарызонт» — навінка, мадэль тэлевізара «Селена Ц-355Д», расказаць аб якой я папрасіла аднаго з яе стваральнікаў інжынера-каonstrukтара Ігара Царуханава.

— Па многіх паказчыках «Селена Ц-355Д» не ўступае лепшым замежным узорам. У параўнанні са сваімі папярэднікамі новы апарат мае шэраг пераваг: лепшую выразнасць адлюстравання, меншую колькасць спажыванай электраэнергіі. Да таго ж гэта мадэль вагаецца амаль удвая менш — усяго дваццаць сем кілаграмаў. Сёлета ўжо заключаны дагавор з чэхаславацкімі знешнегандлёвымі фірмамі на пастаўку 16 тысяч тэлевізараў тыпу «Селена Ц-355Д».

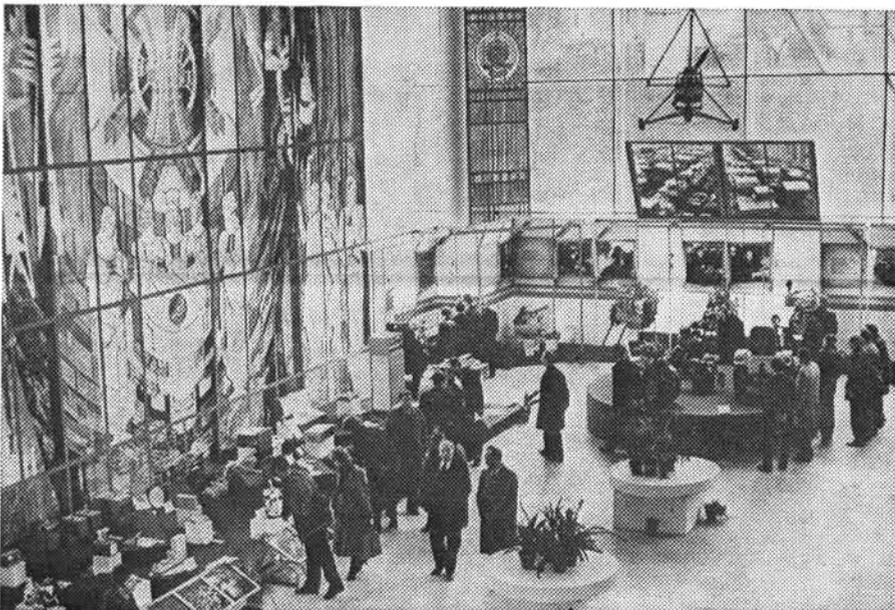
...Усё часцей у апошні час побач са словам «беларускі» можна пачуць — «вопыт», «эксперымента». Так, напрыклад, чыгуначнікі Беларусі сталі ініцыятарамі новага эканамічнага эксперымента, дэвіз якога: «Меншым штатам — большай аб'ём работы». За кошт удасканалення тэхнікі і тэхналогіі, сумяшчэння прафесій прадукцыйнасць

працы на Беларускай чыгуначнай магістралі павялілася больш чым у тры разы. Сёння гэты вопыт шырока распаўсюджаны ў краіне.

Можна прывесці іншыя прыклады, назваць шматлікія лічбы высокіх паказчыкаў развіцця Беларускай ССР. Так, зроблена нямаля. Але шэраг праблем чакае свайго вырашэння. Сёння ў прамысловасці рэспублікі кожны чацвёрты, а ў будаўніцтве кожны другі заняты ручной працай. На многіх прадпрыемствах рэзка знізілася ўдзельная вага вырабаў вышэйшай катэгорыі якасці. Народная гаспадарка Беларусі яшчэ не выйшла на якасна новы навукова-тэхнічны і арганізацыйна-эканамічны ўзровень. Не ў поўнай меры выкарыстоўваецца багаты працоўны, тэхнічны і навуковы патэнцыял. Далейшае развіццё перабудовы патрабуе новых смелых рашэнняў.

Алена АНАНІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: у выставачным павільёне ВДНГ БССР; у экспазіцыі — распрацоўкі навукова-вытворчага аб'яднання «Гранат».

НА «ХВАЛІ МІРУ» — ГОЛАС МІЛЬЁНАЎ

Трыгожны набат звана Хірасімы абвясціў апоўдні 24 кастрычніка аб пачатку беспрэцэдэнтнай акцыі за забарону ядзернай зброі — «Хвалі міру». Так адзначаў сёлета людзьмі добрай волі ўсёй планеты Міжнародны дзень Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Пачаўшы свой разбег з краіны Уэйхадзачага сонца, «Хваля міру» пракацілася праз усе гадзінныя паясы зямнога шара, набіраючы моц у гарадах і вёсках, дзе мільёны людзей рашуча заявілі: «Мір — планеце Зямля!»

Роўна ў 12 гадзін па маскоўскаму часу набат званаў «Хатыні», дзе сабраліся ветэраны і моладзь, жыхары вёсак, што згарэлі ў агні мінулай вайны, стаў своеасаблівым пралагам вялікай праграмы мерапрыемстваў «Хвалі міру» ў нашай рэспубліцы. Тут адбылася маніфестацыя ў падтрымку гэтай глабальнай акцыі антываенных сіл.

На мітынг у Мінску, які адбыўся на Алеі міру і дружбы ў парку імя 50-годдзя Кастрычніка, сабраліся тысячы юнакоў і дзяўчат сталіцы нашай рэспублікі, замежныя студэнты, якія вучацца тут, ветэраны вайны і працы.

— Больш як чатыры дзесяцігоддзі мінула з таго часу, як адгрымелі апошнія залпы Вялікай Айчыннай, — сказаў, адкрываючы мітынг, намеснік старшыні Мінскага гарадскога

аддзялення Савецкага фонду міру М. Жукоўскі. — Карычневая чума фашызму была пераможана. Савецкаму народу гэта перамога дасталася цаной 20 мільёнаў чалавечых жыццяў. На нашых сэрцах не зарубчаліся раны другой сусветнай, і сёння мы далучаем свой голас пратэсту да голасу ўсіх людзей добрае волі: «Усеагульнай ядзернай катастрофе не бываць! Не — вайне!»

— Будуць планеты Зямля належыць маладым, — заявіў студэнт Беларускага інстытута народнай гаспадаркі Дуартэ Малу з Рэспублікі Гвінея-Бісау. — Мы хочам будаваць новыя гарады, пакараць нязведаныя прасторы, а не траціць сілы і розум на распрацоўку яшчэ больш страшных відаў зброі масавага знішчэння.

Удзельнікі мітыngu падпісалі пад заявай Савецкага камітэта абароны міру, у якой — выражэнне салідарнасці з антываеннымі выступленнямі грамадскасці ЗША, прынялі рэзалюцыю, дзе аднадушна падтрымалі мірныя ініцыятывы Савецкага ўрада. Тэкст рэзалюцыі накіраваны ў Арганізацыю Аб'яднаных Нацый.

Масавыя мерапрыемствы ў рамках акцыі «Хваля міру» адбыліся ва ўсіх абласных цэнтрах, многіх гарадах і вёсках, у працоўных калектывах і навуковых установах рэспублікі.

ЛІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

РАЗМОВА ПРА ЖЫЦЦЁ

...Я ў гасцях у Іаанны Позняк і яе мужа Івана. Яны абодва працуюць у Мінскім вытворчым абутковым аб'яднанні «Прамень». Сядзім у іхняй утульнай двухпакаёвай кватэры, вядзем размову аб паўсядзённых клопатах гэтай сям'і.

— Заўтра ў цэху выдача заробтнай платы, і я напярэдадні прыкінула, як лепш ёю распарадзіцца: колькі пойдзе на бягучыя расходы, а колькі пакласці на ашчадную кніжку, — расказвае Іаанна. — Усё атрымліваецца надрэнна.

У аб'яднанні я працую ўжо каля дваццаці год. Аплата працы па здзельна-праміяльнаму прынцыпу, іншымі словамі: колькі высакакаснай прадукцыі вырабіў, за такі аб'ём і заплаціць. Атрымліваю ў сярэднім ад двухсот рублёў да трохсот у месяц. Прыблізна столькі ж зарабляе і муж. Дыскрымінацыі ў аплаце працы жанчын на нашым прадпрыемстве няма.

Чаму Іаанна Позняк аб гэтым гаворыць? Справа ў тым, што ёй і мужу давялося некаторы час жыць і працаваць у Аргенціне.

— Вельмі цяжка было знайсці работу, — працягвае Іаанна. — Беспрацоўе, адчайная барацьба за кожнае месца прымушаюць аргенцінцаў брацца за любую работу.

Калі вярнуліся ў Савецкі Саюз і паўстала пытанне з нашым працаўладкаваннем, то

спачатку мы з Іванам нават разгубліліся. Было неяк нязвычайна чытаць у газетах і чуць па радыё, што патрабуецца вялікая колькасць рабочых, інжынераў, тэхнікаў. Для чалавека, які гадамі шукаў прымяненне сваім сілам, а потым жыў у страху перад звальненнем, такое здавалася проста чудам.

У СССР таксама бываюць звальненні, выкліканыя структурнымі перабудовамі гаспадарчага механізма. Але гэты працэс тут носіць зусім іншы характар, чым у капіталістычнай краіне. У нас чалавека проста так не выкінуць за заводскія вароты, а перавядуць на іншую работу, атрымаўшы папярэдняе яго згоду. Да таго ж новая работа ў параўнанні са старой павінна не менш аплачвацца.

Перабудова гаспадарчага механізма ў краіне значна закранае харчовае пытанне. Я, як гаспадыня, заўважыла, што стала лепшай якасць прадуктаў, расшырыўся іх выбар. У абедзённы перапынак магу купіць у сталё заказанай прадпрыемства ўсё неабходнае для вячэры і на наступны дзень.

І. Позняк валодае, акрамя свайго асноўнай спецыяльнасці, яшчэ мноствам сумежных, часта мяняе месца работы ў цэху. З чым гэта звязана?

— З вострым недахопам працоўных рэсурсаў, — адказвае жанчына. — У нашым цэху патрабуецца вялікая колькасць работнікаў. Вось і даводзіцца, кампенсуючы іх адсутнасць, працаваць на розных месцах, дзе ўзнікае складанае становішча. Там, дзе ўмённе выконваць розныя аперацыі вельмі цэніцца кіраўніцтвам прадпрыемства, заахвочваецца матэрыяльна.

Ю. ЛОХМАТАУ.

ПРАЦОЎНАЯ ДЫНАСТЫЯ
СТАНКАБУДАЎНІКОЎ РЫЖКОЎСКІХ

НАШ ФУНДАМЕНТ

Не так даўно Мінск быў месцам не звычайнага збору: з усіх канцоў краіны сюды з'ехаліся, каб пазнаёміцца, успомніць былое, абмеркаваць надзеі і зазірнуць у будучыню людзі самых розных прафесій, нацыянальнасцей, узростаў. Адно аб'ядноўвала іх: усе яны прадстаўлялі працоўныя дынастыі, уладальнікаў самай каштоўнай спадчыны. Можна, вядома, атрымаць у спадчыну дачу, машыну, грошы... Але ёсць багацце, якое перадаецца без натарыуса. Гэта — праца, майстэрства і маральны вопыт пакаленняў...

Напярэдадні збору, аб якім ідзе размова, я правёў вечар у сям'і мінскіх станкабудаўнікоў Рыжкоўскіх з завода імя Кастрычніцкай рэвалюцыі, у іх вялікай утульнай кватэры ў старым, моцнай цаглянай кладкі доме па Казарменнаму завулку.

Ад якіх год пайшла і па сёння трымаецца гэта назва, цяжка сказаць. Знаўчы мінскай гісторыі сцвярджаюць, што казармы стаялі тут ад пачатку стагоддзя. Непадалёку танула ў гразі і галечы рабочая слабада Ляхаўка. Слабада гэта вырасла вакол саматужных майстэрняў, дзе працавала 13 чалавек, хаця назва майстэрням дэдавана была гучная — «Гігант». Перад першай сусветнай вайной яны сталі заводам «Энергія», адным з тых, дзе аб'ядноўваўся, мацней для барацьбы беларускі рабочы клас, дзе выпяляла, назапашваючыся, гіганцкая энергія рэвалюцыі...

А цяпер уявіце сіму 1920-21 гадоў, занесеныя снегам руіны, вогнішчы, ля якіх грэліся, марачы пра будучыню, ацалеўшыя ў рэвалюцыях і войнах рабочыя былой «Энергіі», новыя гаспадары завода і дзяржавы. Толькі вось завода не было. Тырчалі з-пад снегу зламаныя станкі, ручныя вінтавыя прэсы... З чаго пачынаць? Нехта знайшоў старую балтарэзку, потым дзень за днём збіралі жалезны лом у гарадскім садзе, з дна Свіслачы дасталі бакі для паліва, а на далёкіх пучках адшукалі закінуты лакамабіль. Ну а чым рамантаваць? Інструменту не было... Пайшлі па хатах Ляхаўкі, сабралі, прынеслі свой...

Пачуўшы гэтую гісторыю, Васіль Рыжкоўскі заўважыў: «Інструмент — першая справа. Што б там ні было, а рабочы чалавек інструмент свой абавязкова зберажэ...»

Не, ніяк нельга было ўвайсці ў сям'ю Рыжкоўскіх, не ўспомніўшы пра той лакамабіль, які даў заводу першую электрычнасць. І пра плакат, які неўзабаве быў развешаны па ўсяму Мінску: «Сёння, 20 лютага 1921 года, у 3 гадзіны дня, адбудзецца ўрачыстае адкрыццё завода «Энергія». І першы раз загудзе гудок першага савецкага машынабудаўнічага і чыгуналіцкага завода ў Беларусі».

Васіль Рыжкоўскі, вясковы хлопец з недалёкіх ад горада мясцін, прыйшоў на завод у 1938, калі той ужо выпускаў выдатныя станкі, эканомячы краіне валюту. Яшчэ на заводзе рабілі цыстэрны для чыгункі, разнастайны сельгасінвентар і кухоннае начинне для мінчан... Гэта завода актыў на той час. Ну а што было ў актыве Васіля? Не надта якая адукаванасць, звычка да сялянскай работы, армейская служба, што пашырыла жыццёвы круггляд, неадольная цяга да механікі, да тэхнікі. І быў у Васіля старэйшы брат, што працаваў ужо на заводзе. Да яго, да сямейнага караня, і прыляпіўся Васіль — родная ўсё ж кроў. Спачатку малатабойцам, потым кацельшыкам, потым мантажнікам металаканструкцый... Асвоіўся, прывык да заводскага і гарадскога жыцця, зусім надрэзнага па заробку, і ажаніўся праз паўтара года з Нінаю, сіратой з-пад Смалявіч. Знялі пакойчык у прыватным доме на Камароўцы, такой жа Ляхаўцы, толькі на другім канцы горада, і купілі найперш веласіпед, каб хутчэй дабрацца да завода. Другой вялікай пакупкай быў бастонавы касцюм. Гэты касцюм — адзінае, што паспела прыхапіць Ніна Нічыпараўна, ідучы з мужам у лес, у партызаны, чуючы, як стукіць пад сэрцам Антон. У 44-м Антона і двухмесячнага Мішу (таксама народжанага ў партызанскай зямлянцы) яна ратвала ад карнікаў і аўчарак на востраве

ў глухім балоце. Ёй дапамог невядомы чалавек, які і цяпер, праз столькі год, не знік з яе памяці. А тады, учарнелы ад страты сваёй сям'і, ён зрабіў усё, каб выратаваць, захаваць для жыцця чужую. Вывеўшы Ніну з дзецьмі ў бяспечнае месца, ён пайшоў на пошукі Васіля, назаўсёды, здавалася б, адкінуўшы блакадаю на той бок жыцця. Дзень за днём, ноч за ноччу шукаў яго па лясах і балотах, спаленых вёсках і пакінутых зямлянках, пакуль не знайшоў і не злучыў іх на Бярозавай градзе, сказаўшы на развітанне: «Будзьце жывымі...»

Нялёгка было Ніне Нічыпараўне раскаваць пра ўсё перажытае ў вайну. Нялёгка было і слухаць гэты расказ — страшнае, горкае і ў той жа час гордае апавяданне, з якога можна было зразумець, у якіх купелях нарадзілася дынастыя Рыжкоўскіх, у якіх агнях і водах гартавалася.

Пасля вызвалення вярнуліся ў Мінск. Васіль Цімафеевіч пракročыў у калонах славуэтага партызанскага парада — на свой родны завод, ці больш дакладна, да таго, што ад яго засталася. Пасяліліся ў тым самым пакойчыку ў прыватным доме на Камароўцы, дзе жылі да вайны. І домік гэты застаўся цэлы, і яго гаспадар жывы. Неўзабаве з'явіўся на свет пасляваенны першынец Аляксандр, за ім — Святлана, у 1953-м — Мікалай.

Ці могуць сённяшняя маладыя людзі зразумець, што нараджэнне кожнага новага дзіцяці ў тых гадах было не толькі мацярынскай, але і грамадзянскай мужнасцю? У дзіцяц Рыжкоўскіх разуменне таго ўвайшло з малаком маці, з наглядным прыкладам працоўнага жыцця бацькі, мэтаў якога было не толькі пракарміць іх, адзецц, абуць, але і даць нешта большае. Што? Скажу так: перадаць у спадчыну краіну. Тут няма перабольшання. Напружаная праца ў гады нашага адраджэння была перш за ўсё працай патрыётаў, сапраўдных гаспадароў краіны. Ёсць у біяграфіі Васіля Цімафеевіча факт, які не толькі праяснее выказаную думку, але і пацвярджае яе. Ён быў адным з трох мінскіх рабочых, якія за адну ноч аднавілі на галоўнай плошчы яшчэ разбуранага Мінска помнік Леніну. І гэты факт як сімвал з вялікім патрыятычным значэннем, што пераконвае ў пастаяннай маральнай каштоўнасці Кастрычніка, рэвалюцыі, імя якой названы старэйшы мінскі завод, на якім працуе сям'я Рыжкоўскіх.

Следам за бацькамі сюды прыйшлі дзеці.

Каму-небудзь, магчыма, здасца, што гэта быў для іх самы лёгкі, самы просты шлях. Усе дзеці добра вучыліся ў школе. Святлана і ўвогуле выдатніцай была. Цяпер яна ўспамінае, як угаворвала яе класны кіраўнік ісці вучыцца далей. Дзеці паўтарылі ў пачатку свайго жыццёвага шляху шлях бацькі. Фрэзероўшчык, токар, чарцёжнік, слесары... Потым ужо, скончыўшы вячэрнія школы і інстытуты, Антон стаў на заводзе інжынерам, Святлана — канструктарам, у навуку пайшоў займацца праблемамі станкабудавання Міхаіл, Аляксандр — у міліцыю па рэкамендацыі завода. Мікалай асвоіў прафесію электрамонтажніка, той жа прафесіяй і на тым жа заводзе дасканалала валодае муж Святланы Віталь. І Галіна, жонка Аляксандра, працуе тэхнікам у тых жа сценах. Дынастыя, адным словам. І ўсё ж што прымусіла паўтарыць бацькаў шлях? Можна падумаць, што В. Рыжкоўскаму нялёгка было пракарміць вялікую сям'ю. Вядома, нялёгка. Але прычына была іншая. І пасля размовы з Рыжкоўскімі-старэйшымі я зразумеў, з якіх яна высокіх маральных сфер. Бацькі рыхтавалі дзяцей да самастойнай працы, умення па-гаспадарску распарадзіцца ўласным жыццём, прыняць рашэнне, здзейсніць учынак.

На памянёнай сустрэчы прадстаўнікоў працоўных дынастыяў краіны дырэктар аднаго завода, разважаючы аб тым, што ж гэта за з'ява такая — працоўныя дынастыі, сказаў: «Гэта — наш фундамент».

Фундамент завода, фундамент краіны. Апора. Маральная апора перабудовы.

Сяргей ВАГАНАЎ.

Мінск — Minsk. № 7.

Гледзячы на гэтыя здымкі, ці не ўспамінаюцца табе, далёкі замежны суайчыннік, балючыя словы паэта: «Чым ты была, Беларусь, мая родная!..» Курная хата селяніна, на якой у сцюжу гуляў вецер, не цешыла ні вока, ні сэрца. Толькі па ёй можна ўжо меркаваць аб узроўні і якасці жыцця ў колішнім Паўночна-Заходнім краі. Нават губернскі Мінск не мог змяніць журботна-шчымлівага ўражання падарожніка: правінцыя. Глыбокая правінцыя, дзе жыццё цячэ сонна, а вочы людзей не свецяцца надзеяй.

Цяжкая, знясільваючая праца дзеля хлеба надзеянага падрывала здароўе людзей і заўчасна зводзіла іх у магілу. Цемра і забабоны стаялі на шляху працоўнага чалавека да свету ведаў, да скарбаў культуры. Але ці не дарэмна праца апісваць той час людзям, якія жылі ў ім. Хай старэйшае пакаленне эмігрантаў, беларусы, якія павыхалі з краю да Кастрычніцкай рэвалюцыі, ужо вельмі нешматлікае, але жывуць у Канадзе, Злучаных Штатах Амерыкі, Аргенціне, Уругваі нашы землякі з былой Заходняй Беларусі, што пакінулі Бацькаўшчыну ў міжаеенныя гады. Яны таксама выязджалі з такіх хат, шукалі ратунку ад такога жыцця.

Глядзіш на гэтыя здымкі дарэвалюцыйнага часу і цяжка паверыць, што ўсё гэта было з нашай зямлі, з нашым народам. Відаць, нездарма выказваюць здзіўленне, захопленне, гордасць тыя замежныя беларусы, якія маюць магчымасць сёння наведаць сваю былою Радзіму і ўбачыць на ўласныя вочы нашы сучасныя вёскі, сельскагаспадарчыя комплексы, гарады, пазнаёміцца з тым, як жыве сёння савецкі чалавек. Трэба часцей глядзець на такія здымкі, каб лепш

зразумець, чаму з такім высокім грамадзянскім пачуццём мы адзначаем 70-ю гадавіну Вялікага Кастрычніка.
НА ЗДЫМКАХ: выгляд Мінска ў 1903 г.; ссыпны пункт збожжа на ст. Маладзечна; адна з хат вёскі Хатляны Ігуменскага павету Мінскай губерні; саматужны выраб цагля, Пінскі павет.

ГАНАРЫМСЯ ТАБОЙ, РАДЗІМА

Савецкая краіна сёлета святкуе слаўны юбілей — 70-годдзе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Разам з намі гэтае свята адзначаюць усе прагрэсіўныя людзі планеты і, вядома ж, нашы сусайчыннікі ў розных краінах. Сёлета ў красавіку газета «Голас Радзімы» звярнулася да чытачоў з просьбай падзяліцца думкамі аб гэтай гістарычнай падзеі, што адкрыла новую старонку ў гісторыі чалавецтва, раскажаць аб тым, якую ролю адыграла Кастрычніцкая рэвалюцыя ў іх лёсе. Рэдакцыя атрымала многа пісем ад сусайчыннікаў. Упэўнены, што пазнаёміцца з імі будзе цікава ўсім нашым чытачам. Некаторыя з гэтых пісем прапануем вашай увазе сёння, іншыя будуць апублікаваны ў наступных нумарах. Мы шчыра дзякуем сусайчыннікам, якія адгукнуліся на нашу просьбу. У сваю чаргу віншуем усіх чытачоў «Голасу Радзімы» са святам Вялікага Кастрычніка!

ЗДЗІЎЛЯЙЦЕ СВЕТА СВАІМІ ПОСПЕХАМІ

Здарылася так, што лёс закінуў мяне вельмі далёка ад Радзімы, за многія тысячы кіламетраў, за моры і акіяны, зусім у другое паўшар'е. Я шчыра хачу падзякаваць вам за газету «Голас Радзімы», якая да сённяшняга дня з'яўляецца маёй адзінай сувяззю з родным краем, і дзякуючы якой я ўсё яшчэ застаюся беларусам. З газеты я даведваюся пра вашу жыццё, пра тое, што адбываецца ў Беларусі, знаходжу ў ёй многа цікавых матэрыялаў па гісторыі, якую ўсе мы павінны ведаць, таму што без ведання гісторыі немагчыма правільна ацэньваць сённяшні дзень і планаваць будучыню. Нам, беларусам, якія жывуць у Аргенціне, добра вядома, што Радзіма цяпер рыхтуецца адзначыць вялікае свята — 70-годдзе Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. У нашых прагрэсіўных клубах гэтую знамянальную дату будзем разам з вамі святкаваць і мы. Мне самому не давялося бачыць плён рэвалюцыі. Але па вашых газетах, а самае галоўнае, па расказах маіх знаёмых землякоў, каму пашанцавала пабываць на Бацькаўшчыне ў апошнія гады, я добра ведаю, што жыццё майго народа непазнавальна змянілася да лепшага. А пішу я гэта пісьмо таму, што, думаю, многім будзе цікава прачытаць сведчанне відавочцы таго мінулага, ад якога вас назаўсёды пазбавіла рэвалюцыя. Родам я з вёскі Канжаны. Стаяла яна непадлёку ад Краснага, каля рэчкі Уша. Сям'я наша была бедная, але калі адбылася рэвалюцыя, жыццё адразу пачало мяняцца да лепшага. Нам выдзелілі двух коней, далі зямлю. Бацькі радаліся, толькі нядоўга. У васемнацатым мне было шэсць год, але я добра помню, як у сакавіку да нас прыйшлі войскі кайзера. На гэтым кароткім прасвет у жыцці і скончыўся. Коней у нас забралі, адабралі ўсю жывёлу і ў суседзяў. Словам, абрабавалі сялян дачыста. Помню, як у аднаго суседа забралі цялушку, а ён не хацеў аддаваць і трымаў яе за вярхоўку. Салдат сёкнуў кінжалам па руках, і гэты чалавек заліўся крывёю. Восем так увесь наш народ катавалі. Такі быў час. Рабавалі нас акупанты, і ўсё ім было мала. Забралі ўсё збожжа, а прыйшла вясна, сей чым хочаш. Бульбу рэзалі на вочкі і садзілі. Пачаўся голад. Усю

кравіву, што расла ля плацоў, павырываці. Варылі і елі. Увогуле, ратаваліся, як маглі.

А потым прыйшлі палякі, і ўсё пайшло, як да рэвалюцыі, нават горш, таму што беларусаў і за людзей не лічылі, адно слова — быдла. Да нас даходзілі розныя чуткі і расказы, што ва Усходняй Беларусі людзі жывуць зусім па-іншаму. Рэвалюцыя дала сялянам зямлю, пазбавіла ад панцоў. Мы і верылі і не верылі, таму што нам гаварылі розныя небывыліцы аб Савецкай уладзе. Многа пазней я даведаўся аб усім, што адбылося ў Савецкай Беларусі.

Ведаю, што і цяпер жыццё ваша з кожным годам становіцца ўсё лепш, што ў рэспубліцы многа заводаў і фабрык, прадукцыя якіх вядома ў многіх краінах. А раней жа нічога гэтага не было. Я радуся за сваіх землякоў, ганаруся тым, што беларусы ўжо лятаюць у космас. І ўсё гэта дала майму народу Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, 70-годдзе якой я вітаю разам з вамі. Можна б і не паверыць у вашы поспехі, таму што сам нічога не бачыў. Але многае відаць па фатаграфіях, глядзеў некалькі фільмаў пра Савецкі Саюз, і, паўтару яшчэ раз, мне гаварылі аб усім людзі, якія ездзілі на Радзіму і якім я давяраю. Таму душа мая радуецца. Я ж часцінка беларускага народа. Мне падыходзіць ужо восьмы дзесятак год, сорок сем з іх прахыта на чужыне. Але я і цяпер душой жыву з вамі, у снах сваіх хаджу па тых сцежках, якія пакінуў, размаўляю са сваімі старымі сябрамі, аднавяскоўцамі, бачу родныя палі і лясы. Вельмі хацелася б прыехаць і паглядзець усё самому. Ды, відаць, ужо не суджана. Матэрыяльнае становішча і ўзрост не даюць гэтага зрабіць. Не сталі мы багачамі на чужыне.

Я хачу павіншаваць свой родны народ з вялікім святам — 70-годдзем Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Шчырае вам пажаданне ад замежнага земляка — жывіце і радуйцеся жыццю, здзіўляйце свет сваімі поспехамі. Няхай наша Радзіма заўсёды служыць прыкладам справядлівасці, роўнасці і брацтва!

Алесь КАРПОВІЧ.
Аргенціна.

ЗАЎСЁДЫ Я З ВАМІ

Сем дзесяцігоддзяў аддзяляюць нас ад таго знамянальнага дня, калі рабочыя і сяляне нашай Радзімы здзейснілі Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю, адкрылі новую эру ў жыцці краіны і ўсяго свету. Аб рэвалюцыі, аб гісторыі нашай Савецкай Радзімы напісаны тысячы кніг, зроблены сотні кінафільмаў. Прыцягвае яна ўвагу і ворагаў, якія з самага пачатку прадказвалі немінучы, хуткі крах Савецкай улады, а цяпер спрабуюць сказіць гісторыю, дыскрэдытаваць міралюбівую знешнюю палітыку Краіны Саветаў, выдумваюць усялякую бягзгудзіцу аб жыцці савецкіх людзей, не саромеюцца ніякай ілжы і правакацыі.

Але праўду не ўтоіш. А яна ў тым, што за гэтыя гады, насычаныя бурнымі падзеямі, наша Радзіма прайшла вялікі шлях ад адсталасці да росквіту, ад няроўнасці і эксплуатацыі да перамогі дэмакратыі і сапраўднай свабоды. Кастрычніцкая рэвалюцыя адыграла вялікую ролю ў жыцці кожнага савецкага чалавека. Нават маленькія дзеці, якія яшчэ не ўсведамляюць усёй паўнаты дзяржаўнага клопату аб іх, абавязаны сваім шчаслівым дзяцінствам менавіта рэвалюцыі. Яслі, дзіцячыя сады, школы, магчымасць выбіраць любую прафесію — і ўсё бясплатна. А піянерскія лагery! Дзеці сусайчыннікаў, якім пашчасціла хаця б раз пабываць там, помняць пра гэта ўсё жыццё.

На долю нашай Радзімы выпала нямаля суровых выпрабаванняў. Я не была сведкай іх усіх, але, як і мае сяброўкі, перажыла самае страшнае — Вялікую Айчынную вайну. Яна скалечыла нашы лёсы, разлучыла з Бацькаўшчынай, дваццаць мільёнаў нашых братоў, сясцёр аддалі свае жыцці. Супраць Савецкай дзяржавы ваявала фактычна ўся Еўропа. Але ніякая эканамічная і ваенная сіла не змагла зламаць волю да перамогі народа, які ўжо добра ведаў, што такое свабода, што значыць жыць у краіне, дзе няма эксплуатацыі чалавека чалавекам, дзе ўсе людзі роўныя. Савецкі Саюз працягвае здзіўляць свет і ў пасляваенныя гады. Тыя ж буржуазныя «образычліўцы» прадказвалі, што для аднаўлення разбуранай гаспадаркі яму запатрабуюцца многія дзесяцікі год, што ён ужо не зможа існаваць без эканамічнай дапамогі Захаду. Але і тут яны пралічыліся. Наша Радзіма ў самы кароткі тэрмін, дзякуючы самаадданай, можна смела сказаць, гераічнай працы савецкіх людзей, залячыла

важныя раны і ператварылася ў магутную дзяржаву з сучаснай эканомікай, з высокім узроўнем навукі і культуры. Восем гадоў я была сведкай сама. Я бачыла, што зрабіла з нашай роднай зямлэй вайна, бачыла руіны і папалены гарадоў і вёсак. І я добра ведаю сучасны Савецкі Саюз, таму што часта бываю тут. Нават мне, відавочцу, іншы раз не верыцца, што ўсё гэта можна было зрабіць за такі кароткі тэрмін. Але гэта зроблена. І зноў, дзякуючы Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, дзякуючы таму, што на нашай Радзіме такі грамадскі лад, дзе людзі зацікаўлены працаваць больш і лепш, таму што гэта работа не на гаспадара, а на сябе.

Узровень жыцця савецкіх людзей амаль не адрозніваецца сёння ад узроўню ў самых развітых капіталістычных краінах, а ні адна ж з іх не мела такіх страт ад вайны, як наша, многія і ўвогуле яе не зведалі. Цяпер мае сусайчыннікі таксама намячаюць для сябе новыя грандыёзныя планы. У мяне няма сумненняў, што і яны будуць паспяхова рэалізаваны.

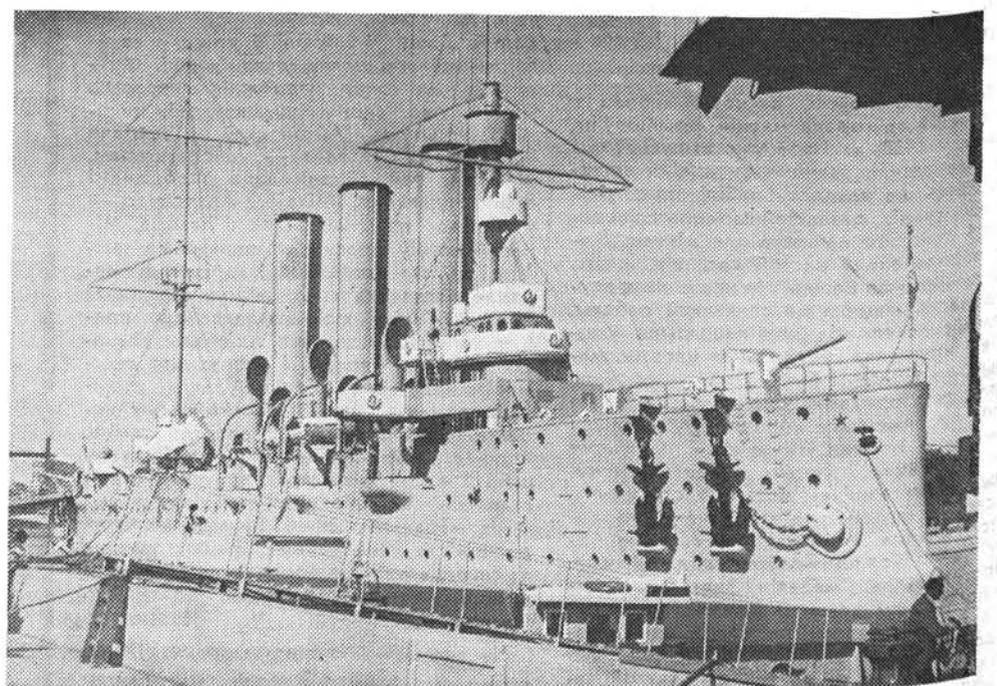
Радуе нас, савецкіх людзей, якія трапілі на чужыну ў час вайны, і тое, што сёння наша Радзіма ўжо не адзінокая, як у пераваенныя гады. Разам з Савецкім Саюзам паспяхова развіваюцца і іншыя краіны сацыялізму, што складаюць разам вялікую сілу — сусветную сацыялістычную садружнасць. Дзесяцікі краін Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі скінулі з сябе путы імперыялізму і каланіялізму і таксама самастойна выбралі некапіталістычны шлях развіцця. Вынікі Вялікага Кастрычніка прывялі да рэзкага аслаблення капіталізму. Сацыялізм стаў рэальнай сілай на сусветнай арэне. Лозунг працоўных — «Свабода! Роўнасць! Брацтва! Мір! Шчасце!» — набыў рэальнасць і ўвасобіўся ў жыццё на нашай Радзіме, у брацкіх краінах сацыялізму.

Пішу гэта пісьмо, а перада мной ляжыць Канстытуцыя СССР — Асноўны Закон Савецкай дзяржавы. Зусім нядаўна я яшчэ раз прачытала, якія вялікія правы і магчымасці прадастаўлены маім землякам. Якое на самай справе шчасце — быць грамадзянкай Савецкага Саюза. Асабліва для жанчыны, якая тут роўная ў правах і паўнапраўны член грамадства! У вас ёсць усё: права на працу, адпачынак, адукацыю, медыцынскае абслугоўванне, сацыяльнае забеспячэнне. І гэта не толькі дэкларацыя, як у многіх буржуазных краінах, але і рэальнае забяспечванне.

Я таксама савецкі чалавек. Прайшла цяжкая выпрабаванні жыцця, але была і буду заўсёды гарачым патрыётам. Хоць я жыву далёка ад Радзімы, але мае думкі і сэрца заўсёды ў Савецкім Саюзе. Я рада за вас, дарагія землякі, за нашу вялікую краіну. І ў горы, і ў шчасці заўсёды я з вамі, мая любімая Радзіма і наш свабодны савецкі народ!

Ефрасіння ІЛЬІНА.

Бельгія.

Легендарны крэйсер «Аўрора», з якога быў зроблены рашаючы выстрал па Зімяну палацу ў кастрычніку 1917 года.

Фота А. САБАДАША.

ВООРУЖЕННОЕ восстание в Петрограде началось 24 октября. Все нити руководства им сосредотачивались в Смольном. Там находился ЦК РСДРП(б), возглавивший революцию. Там же размещался и штаб восстания — Военно-революционный комитет. Их деятельность направлял В. И. Ленин.

Петроградский комитет партии в тот же день принял постановление, ставшее директивой к действию: немедленное свержение Временного правительства и передача всей власти как в центре, так и на местах Советам рабочих и солдатских депутатов. Ленинский план восстания претворялся в жизнь стремительно, планомерно и совершенно бескровно. В результате решительных действий революционных сил — рабочих и солдат гарнизона к утру 25 октября Временное правительство было свергнуто. Незамедлительно было опубликовано написанное В. И. Лениным воззвание «К гражданам России!», сообщившее о переходе власти к органу Петроградского Совета — Военно-революционному комитету. В воззвании отмечалось: «Дело, за которое боролся народ: немедленное предложение демократического мира, отмена помещичьей собственности на землю, рабочий контроль над производством, создание Советского правительства, это дело обеспечено».

Возвещая о победе революции, Военно-революционный комитет в обращении «К тылу и фронту!» призвал рабочих, крестьян и солдат повсеместно устанавливать власть Советов. И с этого момента началось триумфальное шествие социалистической революции по всей территории России.

В октябрьских событиях в Петрограде участвовали бойцы революции многих национальностей, в том числе и белорусы. Активно действовала при штурме Зимнего дворца красногвардейская дружина под руководством П. Голуба, посланная в Петроград большевиками Минска. В ходе подготовки восстания рабочий класс и беднейшее крестьянство Белоруссии совместно с революционными частями Западного фронта решительно поддерживали петроградских рабочих и солдат в их борьбе за завоевание политической власти. Северо-Западный обком партии держал постоянную связь с революционным Петроградом. Н. Крыленко, член бюро Всероссийской военной организации при ЦК РСДРП(б) и член Петроградского ВРК, отмечал: «Постановление ЦК о технической подготовке к восстанию, вынесенное 10 октября старого стиля 1917 года, стало известно в Минске довольно скоро. Получив соответствующую директиву, Минск начал активно готовиться к восстанию». Об этом свидетельствует тот факт, что 25 октября, когда восстание в Петрограде развивалось успешно, Северо-Западный комитет РСДРП(б) направил в Смольный две телеграммы с условным запросом: «Телеграфируйте здоровье, настроение. Пришлите чаще известия» и «Телеграфируйте, как здоровье. Пишите чаще». Сразу же по получении первых известий о победе вооруженного восстания в Петрограде по инициативе Северо-Западного комитета партии были приняты меры по организации контроля над правительственными учреждениями. В этот же день, 25 октября, исполком Минского Совета рабочих и солдатских депутатов, выражая волю трудящихся, издал «Приказ № 1», в котором извещал их о событиях в Петрограде и о взятии власти Минским Советом рабочих и солдатских депутатов в городе и его окрестностях, призывал все революционные организации и политические партии немедленно приступить к организации временной революционной власти на местах.

Минский Совет принял решительные меры по охране революционного порядка в городе. По его распоряжению из городской тюрьмы были освобождены политические заключенные — рабочие, солдаты, крестьяне, из которых был сформирован Первый революционный полк имени Минского Совета. Вооружены были железнодорожники, рабочие многих предприятий города. В распоряжении Совета находились солдаты 37-го и 289-го запасных пехотных полков. Совет направил своих комиссаров на вокзал, почту, телеграф, в штаб Западного фронта, взял под охрану важные объекты города.

Установление Советской власти в Минске значительно укрепило позиции большевиков, облегчило борьбу революционных сил с контрреволюцией на фронте. 26 октября исполком Минского Совета установил контроль над штабом Западного фронта, отдав распоряжения частям фронта и гарнизона исполнять только оперативные приказы штаба фронта, а по всем остальным

подчиняться распоряжениям Совета. Решительные действия большевиков Минска внесли смятение в ряды контрреволюции. Командующий войсками Западного фронта генерал П. Балувев 26 октября сообщил в Ставку: «В Минске все в свои руки взял Совет солдатских и рабочих депутатов... Сейчас явился караул и требует производить работу под контролем ихнего революционного штаба. Я не знаю, как из него выйду... На гарнизон Минска надеяться

призвали осудить восстание в Петрограде и потребовали передачи власти городской думе. Консолидация контрреволюционных элементов происходила на антисоветской платформе. Националистические организации — Белорусская рада, белорусский военный комитет Западного фронта и другие, — вступив в контакт с эсеро-меньшевистским блоком, призвали население не допустить перехода власти к Советам. Эту же линию проводила минская организация

завоеванным в ходе Февральской революции.

И когда в Минске было получено сообщение о захвате частями Керенского—Краснова Гатчины, контрреволюция перешла в наступление: в город были введены Кавказская казачья дивизия и части польского корпуса генерала И. Довбор-Мусницкого. В Минск прибыло около 20 тысяч солдат. Опираясь на эти силы, «Комитет спасения революции» 27 октября предъявил Минскому Совету ультиматум, потребовав передать ему власть в Белоруссии и на Западном фронте. Обстановка складывалась так, что контрреволюция угрожала не только Минску, но и революционным центрам — Петрограду и Москве.

Учитывая военный перевес сил на стороне контрреволюции, Совет в тактических целях пошел с «Комитетом» на компромисс: согласился на передачу ему власти в Белоруссии, но взамен потребовал обязательства не посылать контрреволюционные войска в Петроград и Москву.

Эсеро-меньшевистское руководство «Комитета спасения» не было полностью уверено в своем военном превосходстве: оно понимало, что стремительно меняющаяся обстановка может быстро раскрыть их цели. Поэтому они вынуждены были принять условия большевиков. 28 октября соглашение состоялось. В «Комитет» были делегированы представители Минского Совета — большевики И. Алибегов, Я. Перно, которые должны были оставаться в его составе только до того времени, пока он будет выполнять взятые на себя обязательства. Заклучив соглашение, ВРК одновременно направил своих представителей на фронт. Среди них были известные руководители минских большевиков — С. Щукин, В. Селезнев, В. Фолин, Г. Соловьев и другие. Они развернули работу среди солдат фронта.

Исполком Минского Совета в обращении «К рабочим, крестьянам, солдатам и всему населению Западного фронта» объяснил причины, побудившие к этому соглашению.

29 октября обстановка в Минске обострилась. «Комитет спасения» предъявил Минскому Совету и ВРК новый ультиматум: опубликовать в «Известиях Минского Совета» заявление о том, что постановления СНК и Петроградского ВРК не подлежат исполнению на территории Белоруссии и на Западном фронте. Совет отклонил ультиматум и отозвал своих представителей из его состава. В ответ на эти действия Совета контрреволюция, возглавляемая правыми эсерами и меньшевиками, развернула в городе открытую антисоветскую агитацию. Она требовала разгрома Совета, расправы с большевиками, предпринимала лихорадочные усилия, чтобы ввести в город контрреволюционные части, задушить революцию. Но контрреволюция не могла остановить нарастающее противодействие революционных сил.

29 октября петроградские рабочие и революционные солдаты разгромили мятежные отряды Керенского—Краснова. Успешно развивались революционные события в Москве — выступление юнкеров было подавлено. Менялась политическая обстановка и в Минске. 30 октября городское собрание представителей профсоюзов, сломив сопротивление меньшевиков и бундовцев, осудило действия контрреволюции и высказалось за решительную борьбу с «Комитетом спасения». Резолюции в поддержку Советской власти принимали собрания рабочих на многих предприятиях Минска.

Северо-Западный комитет РСДРП(б) принял энергичные меры для мобилизации революционных сил фронта на помощь Минскому Совету. Из воинских частей поступали многочисленные резолюции с требованием признать пролетарскую революцию и подчиниться Советскому правительству. 1 ноября в Минск из 2-й армии прибыли отряды революционных солдат, а также бронепоезд под командованием большевика В. Пролыгина. Со станции Олехновичи в Минск был направлен сводный отряд, который состоял из революционно настроенных солдат 2-й Сибирской дивизии. После прибытия в город этот отряд вошел в состав 1-го революционного полка имени Минского Совета. Вскоре к Минску подошли и другие воинские части, посланные с фронта, что окончательно изменило соотношение сил в пользу большевиков. Революционные солдаты взяли под охрану Минский Совет.

Николай СТАШКЕВИЧ,
кандидат исторических наук.
(Продолжение следует).

ИЗ ЛЕТОПИСИ ВЕЛИКОГО ОКТЯБРЯ

ПОБЕДА РЕВОЛЮЦИИ ЗАКРЕПЛЕНА

КАК ЭТО ПРОИСХОДИЛО В БЕЛОРУССИИ

не могу».

Для руководства революционной борьбой трудящихся и солдат Западного фронта по решению Северо-Западного областного комитета партии 27 октября при Минском Совете был создан Революционный комитет, преобразованный в начале ноября в Военно-революционный комитет Северо-Западной области и Западного фронта. В его состав вошли члены президиума Минского Совета, большевистской фракции фронтового комитета и представители воинских частей Западного фронта, а также бюро Исполкома Советов Северо-Западной области. Он и сосредоточил в своих руках всю полноту власти.

Вступая в состав революционного комитета, бюро Исполкома Советов Северо-Западной области изложило свои условия:

- 1) сосредоточение в своих руках всей полноты власти впредь до образования таковой в центре и на местах;
- 2) запрет на пропуск эшелонов с фронта, направляемых контрреволюционным командованием на подавление вооруженного восстания в Петрограде и Москве;
- 3) охрана порядка и безопасности населения области;
- 4) борьба с распространением провокационных и клеветнических слухов о деятельности Советов и большевистской партии.

На этой платформе, положенной в основу деятельности Революционного комитета, большевики были готовы сотрудничать и с партиями мелкобуржуазной демократии. 25 октября в обращении к населению города исполнительный комитет Минского Совета заявил о возможности создания многопартийного органа власти. Видимо, отмечает известный белорусский историк И. Игнатенко, со стороны бюро не было проявлено должной бдительности по отношению к различным националистическим партиям и организациям, губернским комитетам эсеров, меньшевиков, бундовцев, к фронтовому комитету, находившемуся в руках этих партий, организовавших вскоре открытое выступление против Советской власти.

Борьба с контрреволюцией обострилась. 26 октября на экстренном заседании исполкома Совета соглашатели в едином блоке выступили против «Приказа № 1». В своей декларации они

Бунда. Бундовцы заявили, что они выйдут из состава Минского Совета «как только большинство Совета приступит к захвату власти и целиком признает организованное большевиками в Петрограде правительство». Одновременно к борьбе с большевиками призвала и фракция городской думы, в которой преобладали бундовцы.

Меньшевики, эсеры, бундовцы, различные националистические группировки не ограничивали свою деятельность только заявлениями. В союзе с кадетами они предпринимали решительные меры, чтобы задушить революционное выступление трудящихся. Минский областной комитет партии эсеров, например, распространил телеграмму бюро военного комитета ЦК партии эсеров, в которой всем гражданам и военным организациям партии предлагалось оказать полное содействие армейским организациям, комиссарам Временного правительства и командному составу в деле окончательной ликвидации «безумной затеи большевиков». Руководители контрреволюции требовали роспуска Минского Совета, ареста большевиков.

Обстановка в Минске стала резко меняться. Взяв курс на поддержку контрреволюции в Петрограде, Ставка крайне нуждалась в том, чтобы сохранить в своих руках Минский железнодорожный узел, через который она рассчитывала перебросить воинские части на помощь мятежникам в Москве. Поэтому Ставка потребовала от штаба Западного фронта решительных действий против Минского Совета. В этой связи 27 октября в Минске был создан объединенный центр контрреволюционных сил — «Комитет спасения революции» во главе с эсером Т. Колотухиным. В нем оказались представители эсеро-меньшевистской части фронтового комитета, а также партий и организаций, не признавших власть Советов. Активную поддержку комитету оказали белорусские националистические группировки. Великая белорусская рада в специальной «Грамоте к белорусскому народу» выразила свою крайнюю враждебность к диктатуре пролетариата. Свержение буржуазного правительства А. Керенского и установление власти Советов она рассматривала как анархию, которая угрожает существованию белорусского народа, его правам и свободе,

— Іван Антонавіч, давайце з самага пачатку. Ад вытокаў. Як ужо задалася, вы нарадзіліся ў адзін год з нашай рэвалюцыяй. Як ваша асабістае жыццё звязана з гэтай падзеяй, як яна адбілася на вашым лёсе?

— Самым непасрэдным чынам. Без Кастрычніцкай рэвалюцыі не магу ўявіць свайго жыцця.

У час майго адэскага маленства [Янка Брыль нарадзіўся ў Адэсе ў 1917 годзе—рэд.] я яшчэ не разбіраўся, што да чаго. Але ў 5 гадоў памятаю першамайскі парад. Уражанне як у малага — адкрытыя машыны, чырвоныя флажкі. Ну а пасля ў Заходняй Беларусі Кастрычнік успрымаўся як нешта вялікае, значнае, але ўводзілі, за мяжой. Добра памятаю ўжо гады Грамады. Грамада была цесна звязана з КПЗБ і змагалася за справу вызвалення Заходняй Беларусі, а дакладней, за далучэнне да Савецкага Саюза. Калі з'явіліся дэтэктарныя прыёмнікі і можна было слухаць Мінск, а праз Мінск Маскву, мы часам доўга засяджаліся, каб пачуць «Інтернацыянал», якім канчаліся тады перадачы. Ну, апроч таго, у нас жа сям'я была падзелена. Старэйшыя браты заставаліся ў Адэсе, і калі бацькі ад'язджалі ў вёску, была дамоўленасць: як толькі старэйшыя скончаць вучобу, то нас, двух малых, забяруць да сябе. Я жыў і рос, думаючы пра тое, што некалі паеду ў Савецкі Саюз. Жывыя кантакты былі ўвесь час, а так здарылася, што ў 1939 годзе ў Беларусі мяне не было, і савецкі пашпарт я атрымаў толькі ў 1944-м пасля выхаду з партызан.

— Ваша стаўленне да Кастрычніцкай рэвалюцыі як пісьменніка?

— Стаўленне такое: колькі б ні зрабілася ў літаратуры, кіно, мастацтве, здаецца, усё яшчэ нешта не сказана. Адносіны да падзеі і ў 50-ю, і ў 60-ю, і цяпер у 70-ю гадавіну Кастрычніцкай рэвалюцыі як да самага большага, вялікага свята, з'явы эпохальнай.

— Мы гаворым, што сучасная перабудова — гэта працяг рэвалюцыі, працяг Кастрычніка. Хацелася б пачуць і вашу думку.

— Нядаўна прымаў удзел у семінары на Брэстчыне. Былі ў Баранавіцкім, Івянецкім, Бярозаўскім, Брэсцкім, Камянецкім раёнах. Глядзелі новабудовы, фермы, клубы, наогул новую вёску глядзелі. Былі мы заехалі да славага даяркі Лідзіі Брызгі. Акружылі яе карэспандэнты і таксама пытаюцца, якое яе стаўленне да перабудовы. Я гляджу і думаю, што ж яна скажа. А яна адказвае: я вольна працавала сумленна і цяпер працягу сумленна, нашто ж мне перабудоўвацца?

Перабудова, вяртанне да дэмакратыі, галоснасць — з такім сцягам ідзем мы да юбілею Кастрычніка. Але мы ўжо людзі пажылыя, у нейкай ступені

ПІСЬМЕННІК ЯНКА БРЫЛЬ—ГОСЦЬ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ»

ІСЦІ СВАІМ ШЛЯХАМ

З народным пісьменнікам Беларусі Янкам Брылем «Голас Радзімы» звязвае, можна ўжо так сказаць, даўняя дружба. Яго першыя публікацыі на старонках газеты адносяцца да канца 50-х — пачатку 60-х гадоў. Не раз сустракаўся пісьменнік з нашымі суайчыннікамі з мяжой і тут, у Мінску, калі яны прыязджалі на Радзіму.

Сёлета Янку Брылю споўнілася 70 гадоў. Ён сведка, удзельнік, а ў значнай ступені і летанісец усіх важнейшых падзей, якія перажываў яго народ. Напярэдадні свята пісьменнік быў госцем «Голасу Радзімы». Мы папрасілі яго расказаць пра сябе, выказаць свае меркаванні аб сучасным стане беларускай культуры, паразважаць аб тых зменах, што адбываюцца сёння ў Савецкай краіне.

вопытныя, і нам часам становіцца боязна, што словы гэтыя часта вымаўляюцца «всуе». Думаеш часам, хаця б як найменей было слоў і найбольш спраў. Карацей скажу так: хай бы і далей справамі пацвярджаліся вялікія планы, намечаныя XXVII з'ездам нашай партыі.

Галоснасць, праўда, а тым больш праўда ў мастацтве — справа вельмі тонкая. Цяпер выдаецца вельмі многа добрага, значнага, хоць, здаецца мне, з нейкім нават перахлестам. Тут, як і ва ўсякай добра справе, адразу з'яўляюцца крыкуны, залішні шум вакол асобных імёнаў. Нядаўна я, напрыклад, чытаў аднаго масцітага энтузіяста. Дык ён дагаварыўся да таго, што Пастэрнак — ні больш, ні менш роўны Талстому і Дастаеўскаму.

— Іван Антонавіч, як вы лічыце, ці патрэбна перабудова ў нацыянальнай палітыцы?

— Ну, як вам сказаць? Тут проста трэба вяртацца да лінгвістычных нормаў у нацыянальным пытанні. Што гэта значыць, разумець вельмі проста: кожны народ павінен мець сваё, і ўсе мы разам павінны мець штосьці наша агульнае. Толькі на карысць інтэрнацыяналізму і дружбе, калі ў кожнага народа ёсць свая мова, свая годнасць і свая нацыянальная гордасць.

Я помню выступленне летась на з'ездзе пісьменнікаў Васіля Бялова. Хораша ён гаварыў, выдатны рускі пісьменнік, пра тое, што мы зусім-зусім не зацікаўлены ў тым, каб на свеце была адна мова. Сумота будзе, бязмежная пустыня.

— А як вы ацэньваеце сучасную беларускую літаратуру?

— Пра беларускую літаратуру ўжо цяпер амаль не гавораць, што гэта маладая літаратура. Калі паззія мацнейшая за прозу, тады гавораць пра маладосць літаратуры. Для мяне асабіста яна пачынаецца з

Багушвіча, якога я глыбока шаную, Багдановіча, само сабой, Купалы і Коласа. Асабліва Коласа першага яго перыяду, настаўніцкага. Пасля, скажам, паззія 30-х гадоў.

— Каго б вы выдзелілі з паззіяў 30-х гадоў?

— Я Хадзьку люблю. Забываемся мы, што быў такі паэт Кандрат Крапіва. Былі Дубоўка, Пушча. З ранняга юнацтва помню «Босых на вогнішчы» Чарота, лепшыя творы Труса. Так паступова набліжаецца наша паззія да свайго росквіту. Куляшоў, Танк, Панчанка — гэта з'ява. Кожны са сваімі плюсамі, кожны са сваімі мінусамі, але ў цэлым гэта магутныя паэты. Ёсць у нас цудоўныя паэты, пра якіх мала чамусьці гаварылася пры жыцці, малавата і цяпер. Гэта Таўлай, Дзяргай, Пысін. З маладзейшых — высокай культуры паэт Зуёнак, таленавіты Барадулін. Цікава і добра выступаюць жанчыны. Я ведаю вашы сімпатыі да Канстанція Буйло, але ж яе творамі яшчэ толькі адзначалася прысутнасць у паззіі. Як дарэчы, і Цёткі. Буйло жыве і будзе жыць перш за ўсё сваёй песняй «Люблю наш край». Цётка — сваімі рэвалюцыйнымі вершамі. Пасля іх у жаночай беларускай паззіі быў даволі вялікі прывал. А вось цяпер у нас ёсць добрыя паэтэсы Бічэль-Загнетава, Мацяш, Янішчыц, Баравікова...

Цяпер аб прозе. У мяне яна пачыналася з Коласа, Гарэцкага, Чорнага, Галавача. Можна гаварыць пра Міхася Зарэцкага, вельмі многа абяцаў Калюга і цэлы шэраг іншых. Мы шкадуем, што так рана пайшоў з жыцця Караткевіч, а Чорны ж памёр яшчэ маладзейшым. 44 гады чалавеку было. Колькі ён паспеў зрабіць і колькі б яшчэ зрабіў. Чорны — складаны для перакладу, як, напрыклад, і Дастаеўскі. Але вось цяпер мой друг Вацлаў Жыдліцкі, прафесар Карлава ўніверсітэта

ў Празе, вялікі знаўца і папулярызатар нашай і ўкраінскай літаратуры, сядзіць над Чорным. Тое, што ён робіць, не пераклад, а перастварэнне.

Цяпер, калі гаворыць пра нашу сучасную прозу... Мы можам ужо не толькі гаварыць, можам дазволіць сабе і памучаць. Няхай людзі гавораць пра нас. Кніжкі ёсць, ёсць імёны. Яны ўсе на віду. А так кожнага і не ўспомніш, а потым прыйдзеш дадому і будзеш перажываць, што некага не назваў.

Трохі мяне непакояць маладыя, іх меркантилізм. Няма такой садружнасці, якая была ў нас, ваеннага пакалення, франтавікоў і партызан. Мы збіраліся на секцыі, абтыралі рукапісы адзін аднаго, абмяркоўвалі. Не было такога, каб, напісаўшы, адразу нёс у рэдакцыю ці выдавецтва. Ёсць з'явы і харошыя ў маладой нашай паззіі і прозе, і хацелася б, каб я лепш не меў рацыі.

— А ці не магі б вы назваць з маладых каго-небудзь, хто вам падабаецца?

— Маладых? Вось, напрыклад, выйшла кніжка Леаніда Галубовіча. Купіў я гэту кніжку ў Карэлічах. Гляджу даведку: 34 гады. Прыходзіцца маладым называць і Аляксея Дударова. Цікавы прэзаік Арлоў з спраўды маладых.

— Пра Дударова вы пісалі, што ён не падаецца модзе, ідзе ад роднага на роднай мове...

— Ёсць такая дурная мода: як бы скарэй дабегчы на ўсеагульную арэну. А Дудароў для пачынаючых можа быць вельмі аўтарытэтным прыкладам. Такі ж Васіль Быкаў, які піша на роднай мове і з'яўляецца сёння адным з найбольш папулярных у краіне літаратараў. Значыць, не перашкаджае яму, што раней надрукуецца на роднай мове, а пасля перакладаецца на іншыя. Так што,

калі я гавару, што Дудароў не падаецца модзе, ідзе сваім шляхам, ён правільна ідзе. Мне з яго п'ес найбольш падабаецца «Вечар». Гэта глыбока народная рэч.

— У пачатку нашай гутаркі вы казалі, што ўдзельнічалі ў семінары на Брэстчыне, пабывалі ў многіх гаспадарках. Як вам паказаліся нашы сённяшнія вёскі?

— На такіх семінарах звычайна паказваюць лепшыя вёскі. А трэба было б наадварот. Каб можа стала ясна, чаму яны горшыя і чым ім можна дапамагчы. Ну а наогул уражанне прыемнае ад многіх гаспадарак. Палі прыбраныя. Добра будуюцца вёскі. Толькі хацелася б, каб больш было нацыянальнага каларыту. А то глядзіш, і то Галандыя прыпамінаецца, то Прыбалтыка.

Прыемна за дзяцей. Проста любя-дорага, якія садзілі для іх будуюцца: з басейнамі, з пляцоўкамі для гульні. Нават зноў жа з перахлестам. Смяяўся я нават: малы пабудзе ў такім садзіку, дадому ісці не зачох.

— Сярод вашых мініяцюр трапілася такая: «Як яна збіралася на ўсім свеце — культура, цывілізацыя, пакрысе, намагаючыся, гарэннем талентаў... І раптам — пасля ўсіх розных знішчэнняў, пасля большага ці меншага вандалізму пасобных заваёўнікаў — знішчыць усё за адзін раз!..» З якой нагоды яна напісалася?

— Думаецца пра гэта, калі чуюш пра атамную, вадародную, нейтронную бомбы. Няўжо людзі не разумеюць, што ўся цывілізацыя, творы мастацтва, створанае чалавецтвам за стагоддзі, знікне ў адно імгненне.

У нямецкім горадзе Навумбургу ў касцёле бачыў я цудоўную драўляную скульптуру. Усмешка маладой красуні дайшла да нас з XIII стагоддзя, мы любуемся ёю. Яна прыносіць радасць. І ўсё гэта можа загінуць незваротна. Неспакой за будучыню як момант азрачнення, жаданне папярэдзіць людзей, перасцерагчы ад непераўнага.

— Пра сваё Наднямноне, Крынічнае, дзе жывіце летам, пішаце з вялікай пяшчотай і заміланнем. Чым дарагое для вас гэта месца, што дае спатканне з ім?

— Ну не канкрэтна Крынічнае. Кожны чалавек павінен мець нейкае месца. Гавораць там, дзе пуп закапаны. Гэта тое, што называецца малой радзімай. Ці можа і няма яму яшчэ адпаведнай назвы. Дзе б ні быў, а працуюцца мне найлепш у Крынічным, бо для рабы боты чалавеку патрэбны і неба, і зямля, і трава, і ўсё тое, што з'яўляецца. Не было б Яснай Пяляны, не было б і мяне, гаварыў Леў Талстой.

Чалавеку добра ведаць, што ў яго ёсць дом, куды ён вяртаецца.

Гутарку запісала
Дзіяна ЧАРКАСАВА.

На Міншчыне прайшлі Дні культуры Кіеўскай вобласці. Вялікая і разнастайная была праграма гэтага свята дружбы і брацтва. Вялікую цікавасць нашых

гледачоў выклікала прывезеная ў Мінск выстаўка выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Кіеўшчыны. На

канцэртных пляцоўках сталіцы і ў сельскіх клубах выступілі вядомыя ўкраінскія калектывы.

НА ЗДЫМКАХ: «Сардэчна запрашаем» — хлеб-соль гасцям; адзін з канцэртаў сяброў з Украіны. Фота Ю. ЗАХАРАВА.

МАНАЛОГІ МАСТАКОЎ ПРА ГІСТОРЫЮ, ПРА СЯБЕ І ПРА БУДУЧЫНЮ

3 ЧЫСТАЙ КРЫНІЦЫ

Напярэдадні кастрычніцкіх святаў у Мінску адкрылася вялікая выстаўка. Яна стала сапраўдным мастацкім летапісам рэспублікі, своеасаблівым гімнам рэвалюцыі. У жывапісных палотнах, габеленах, на графічных аркушах ажыла наша нядаўняя гісторыя: першыя дні рэвалюцыі, нялёгка гады калектывізацыі і станаўлення Савецкай улады ў Беларусі.

Сяргей РАМАНАЎ. 1914 года нараджэння. На выстаўцы экспануецца жывапіснае палатно «На зары Савецкай улады».

— Я ў прамым і пераносным сэнсе дзіця рэвалюцыі. Калі мне было пяць гадоў — у 1919-м — бацька стаў камуністам. Яго прызначылі дырэктарам вядомай у той час у Маскве абутковай фабрыкі «Пралетарская сіла». Дома ў нас часта збіраліся бацькавы сябры, вялі гутаркі пра харчразвёрстку, контррэвалюцыйныя мячэйжы, нэп. А яшчэ спявалі рэвалюцыйныя песні, чыталі вершы. Пазней бацьку паслалі на арганізацыю калгасаў. Як уся тагачасная дзятва, падлеткі, я лічыў першай і галоўнай справай жыцця барацьбу за перамогу сусветнай рэвалюцыі. Кумірамі ў нас былі Маркс, Энгельс, Ленін, захапляліся Маякоўскім.

Лёс маёй краіны стаў маім лёсам. Яе беды і радасці — мае. Да вайны я жыў у Маскве, працаваў на заводзе. Маляваў. Мае рысункі друкавала заводская шматтыражна «Авіяматор». У Вялікую Айчынную ваяву ў фронце і ў партызанах. Пасля вайны застаўся ў Беларусі, якая стала мне роднай. Тут стаў прафесійным мастаком. Дарэчы, рэвалюцыйная і партызанская тэмы — адны з асноўных у маёй творчай біяграфіі. Магу назваць такія работы, як «Першы дзень Савецкай улады», «Браняпоезд пад камандаваннем Пралыгіна», «Парубка панскага лесу». «Раззбраенне жандармерыі» і іншыя. Карціну «На зары Савецкай улады» я падрыхтаваў спецыяльна да юбілейнай выстаўкі. Доўга працаваў над ёю. У першым варыянце паказаў адно з пасяджэнняў гістарычнага І з'езду Саветаў. Потым зрабіў па-іншаму. Сабраў сваіх герояў, грамадзян Расіі: баянца-беларуса з жонкай і дачкой, салдата-інваліда, чырвонаармейцаў, мужыкоў на плошчы перад будынкам тэатра Янкі Купалы, дзе праходзіў І з'езд Саветаў. Усе тыпажы былі мне знаёмыя, запамніліся такімі з дзяцінства, запалі ў памяць назаўсёды. І гэтай сваёй памяццю мне хацелася падзяліцца з сучасным глядачом.

Я многае пабачыў на сваім вяку. Жыццё мае ўмясціла ў сабе гісторыю нашай краіны. І вось пра што мне думаецца цяпер. Мы, савецкія людзі, прайшлі праз вялікія выпрабаванні. Многія ў свеце не верылі, што Савецкая ўлада — гэта надоўга. Гітлеру Еўропа скарылася, а мы — не! Выстаялі. Рухаемся наперад з верай у Савецкую ўладу. Дбаем пра будучыню, дзе будзе мір і справядлівасць.

Мне хочацца, каб унукі і праўнукі, якія зменяць нас, не лічылі рэвалюцыю 1917 года нейкай далёкай гістарычнай падзеяй. Рэвалюцыя жыла не толькі ў памяці, але і ў справах нашых, а таму — працягваецца.

Уладзімір СЛАБОДЧЫКАЎ. 1952 года нараджэння. На выстаўцы экспануецца скульптурная кампазіцыя «Голас Ільіча».

— Сёлета я зрабіў дзве работы, прысвечаныя Кастрычніку.

Адна з іх — скульптурная кампазіцыя «Голас Ільіча». Што яна сабой уяўляе? Запісваецца на фанографе выступленне Леніна. Каля няхітрай апаратуры знаёмая фігура правадчыра.

Я не ведаю, як будзе ўспрынята глядачамі кампазіцыя, але думаю, што назва работы нейкім чынам павінна падштурхнуць думку ў адпаведным напрамку. А яна такая: мы, сённяшнія грамадзяне Краіны Саветаў, мы, маладыя, зноў і зноў звяртаемся да Леніна, да тых ідэалаў, у імя якіх была здзейснена Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя, хочам зразумець той далёкі час. Я, можа быць, размаўляю цяпер, што называецца, высокім стылем, але ў мяне і думкі зараз высокія. Слова Ільіча, прайшоўшы праз дзесяцігоддзі, пачута і ўспрынята нам. За тых ідэалаў, за якія змагаліся і гінулі рэвалюцыянеры, сёння гатовы змагацца і мы.

Працаваў я з энтузіязмам, перачытаўшы перад тым нямала архіўных дакументаў, мастацкай літаратуры. Зацэляся пазбегнуць стэрэатыпаў і стварэнні вобраза, фальшывага пафасу. Цяпер я нават гавару «мой Ленін». Хочацца вось што яшчэ сказаць: працуючы над кампазіцыяй «Голас Ільіча», я адчуваў хваляванне.

Не палічыце мяне за самаўпэўненага чалавека. Як грамадзянін, я далучаны да Леніна праз свайго бацьку. Яго не стала ў 1981 годзе. Але я магу ім ганарыцца. Камуніст Іван Слабодчыкаў прайшоў усю вайну. Партыя паслала яго працаваць на Вілейшчыну, арганізоўваць калгасы ў былой Заходняй Беларусі. Наш дом звячэйна быў поўны людзей, сюды, да старшыні сельсавета, ішлі за дапамогай і за парадамі.

Бацька неяк сказаў мне, што ён шчаслівы чалавек, бо жыў у імя высокай мэты — шчасця будучых пакаленняў. А якая мэта ў яго сына? Я таксама не хачу пражыць дарэмна.

Мастацтва можа зрабіць многае. І я хачу, каб мае мастацтва аб'ядноўвала людзей, рабіла іх больш дасканалымі, абуджала лепшыя пачуцці.

Мікалай НАЗАРЧУК. 1927 года нараджэння. На выстаўцы экспануецца жывапіснае палатно «Актывісты горада Крычава. 1922 год».

— Тэмай рэвалюцыі я захапіўся даўно. Атрымалася гэта так. Да выстаўкі, прысвечанай 50-годдзю Кастрычніка, стаў рыхтаваць работу «Ветэраны рэвалюцыі». Напісаў яе, усё як быццам няблага, але вобразы герояў нейкія непераканаўчыя, вялыя, няма агню, няма духоўнага зараду. І зразумеў я, што тут з налёту не атрымаецца. Аднойчы ў архіве натрапіў на пісьмы беларусаў да Леніна. Спыніўся на адным з іх, датаваным 31 жніўня 1918 года. «Дарагі наш таварыш Ленін, — пісалі актывісты вёскі Паташня Гарадоцкага раёна Віцебскай вобласці, — цябе раніла гідра контррэвалюцыі. Папраўляйся, наш дарагі таварыш. Сусветная рэвалюцыя пераможа!» І подпісы.

Кінуў я ўсё і паехаў у камандзіроўку ў вёску Паташня. Пасяліўся ў тым самым доме,

Наш карэспандэнт Тацяна АНТОНАВА звярнулася да ўдзельнікаў юбілейнай выстаўкі — мастакоў розных пакаленняў і папрасіла расказаць, як яны працавалі над сваімі творамі, як наогул успрымаюць і разумеюць тэму рэвалюцыі ў мастацтве.

дзе, па словах вяскоўцаў, і пісалі ў 1918 годзе мясцовыя актывісты пісьмо Леніну. Пачаў пошук. Высветлілася, што недзе ў раёне павінен жыць Максім Дарафееў, старшыня так званай першай зоны Паташнянскага вальвыканкома. На той час яму павінна было быць 87 гадоў. Знайшоў я гэтага чалавека. Прывёз у Паташню. Заплакаў мужны камунар Максім Дарафееў, як прывёў я яго ў той дом, той пакой, дзе больш чым паўстагоддзя назад збіраліся мясцовыя актывісты і бальшавікі. Многае ён мне парасказаў. На жаль, іншых аўтараў пісьма, людзей гераічнага часу, людзей з легенды, ужо не было ў жывых. Не паспеў я пагутарыць з Пракопам Шунько, які сам і вазіў пісьмо ў Маскву. Быў ён старшынёй чыгуначнага камітэта рабочых, мужным бальшавіком-ленінцам, адным з тых, хто ўсталёўваў Савецкую ўладу ў нашым краі. Засталіся толькі расказы пра іх, фотаздымкі і светлая памяць.

Цяпер я ўжо смела мог брацца за карціну. Бо ведаў канкрэтных людзей, што былі носьбітамі рэвалюцыйных ідэй і якія па духу сталі мне вельмі блізкімі і зразумелымі.

Пасля «Ветэранаў рэвалюцыі» я ўзяўся яшчэ за адну работу. «Актывісты горада Крычава». У 1922 годзе з Крычава было паслана так-

сама пісьмо Леніну. Сярод аўтараў — славуная Ганна Гердзі, удава загінуўшага ў грамадзянскую вайну чырвонага камандзіра, першая ў Беларусі жанчына — старшыня сельсавета. У 1926 годзе Гердзі была дэлегатка на з'ездзе Саветаў у Маскве, а яе дзеці — першымі вясковымі піянерамі. Маркіян Казлоў — адзін з арганізатараў Савецкай улады ў Крычаве, Сямён Партноў, Трафім Партноў-Вольны, Васіль Крываносаў — герой грамадзянскай вайны, якога Катоўскі ўзнагародзіў залатым гадзіннікам, Гарагляд — старшыня Чэрыкаўскага павятовага выканкома... Вялікую работу па збору матэрыялаў пра жыццё і дзейнасць нашых слаўных землякоў правёў дырэктар Крычаўскага музея Міхаіл Мельнікаў.

З пачуццём выкананага грамадзянскага абавязку прыязджаю я цяпер у Крычаў, дзе ў музеі экспануецца мая карціна «Актывісты...»

Групавы партрэт герояў Крычава зрабіў я на сёлёную юбілейную выстаўку. Наведвальнікі часта спыняюцца каля карціны, доўга ўглядаюцца ў твары мужных барацьбітоў за Савецкую ўладу. Гэтых людзей ужо няма ў жывых. А на карціне яны маладыя, прыгожыя, адухоўленыя. Такімі яны і былі. Такімі і застануцца навечна жыць сярод нашчадкаў.

НА ЗДЫМКАХ: работы з юбілейнай выстаўкі. С. РАМАНАЎ. «На зары Савецкай улады»; А. ДЗЕМАРЫН. «1929 год. Палессе».

ТРЫ ВЫСТАЎКІ Ў ПАЛАЦЫ

У Палацы культуры Белсаўпрофа дэманструюцца адначасова тры экспазіцыі — выстаўкі калекцыянераў Мінска, дзіцячай студыі выяўленчага мастацтва і народнага клуба-студыі самадзейных мастакоў горада.

Выстаўка калекцыянераў беларускай сталіцы арганізавана аргкамітэтам па правядзенню мерапрыемстваў ІІ Усесаюзнага фестывалю народнай творчасці ў горадзе-героі Мінску. У зале прадстаўлены калекцыі значкоў, настольных памятных медалёў, манет, календарыкаў, мініяцюрных кніжных выданняў і іншых калекцыйных матэрыялаў.

У экспазіцыі работ дзіцячай студыі выяўленчага мастацтва Палаца прадстаўлены 30 экспанатаў юных мастакоў і ўмельцаў ва ўзросце ад 8 да 15 год.

Невялікая выстаўка клуба-студыі змяшчае карціны рознай тэматыкі больш дзесяці самадзейных аўтараў — людзей розных узростаў і прафесій.

В. АСТРЫНСКІ.

СТВОРАНА РУКАМІ ПРОДКАЎ

У апошні час у нас імкліва развіваецца сярэднявекавая археалогія і этнаграфія. У многіх новых краязнаўчых музеях, што нядаўна гасцілі адчынілі свае дзверы, ёсць раздзелы, прысвечаныя беларускай этнаграфіі. Значным штуршком для развіцця гэтай навукі з'явілася стварэнне Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і быту, які знаходзіцца непадалёку ад Мінска, на маляўнічых пагорках ракі Пціч. Першая чарга гэтага музея неўзабаве прыме першых наведвальнікаў. Стварэнню музея папярэднічала руплівая праца вялікага калектыву навукоўцаў.

Аб некаторых выніках яе ў папулярнай, вельмі даступнай форме раскажаюць у кнізе «Сцежкамі дзядоў» Аляксандр Лакатко і Сямён Барыс. Кніга выйшла ў 1986 годзе ў выдавецтве «Народная асвета» і ўяўляе сабой добра ілюстраваны зборнік этнаграфічных нарысаў.

Першы раздзел прысвечаны народнай драўлянай архітэктуры. Чытач можа пабываць у старажытным мястэчку альбо фальварку, прайсці разам з аўтарамі па вуліцах беларускай вёскі, зазірнуць у сялянскую хату, аглядзець розныя гаспадарчыя будынкі вакол яе: клеці, паграбкі, істопкі, лазні...

Не забыты і сённяшні дзень вясковай хаты.

«У свеце працы і красы» — так гучыць назва другога раздзела кнігі.

Тут і розныя прылады працы: сохі, бароны, нажныя ступы, жорны, і догляд свойскай жывёліны, бортніцтва, палюўніцтва, рыбная лоўля.

У гэтым раздзеле можна даведацца пра розныя беларускія стравы, апрацоўку драўніны, выраб саней і калёс, плеценых рэчэй, пазнаёміцца з працай каваля і ганчара, краўца і гарбаря, ткачы і вышывальшчыцы.

Тут ідзе гаворка і пра сямейныя свята і абрады: радзіны, вяселле, пахаванне, пра народныя гульні і музычныя інструменты, танцы і песні. У канцы кнігі даецца спіс найбольш вядомых этнаграфічных прац.

З асобнымі артыкуламі гэтай кнігі чытачы ўжо знаёмыя — яны друкаваліся на старонках «Голасу Радзімы».

Алег ТРУСАЎ,
кандыдат гістарычных навук.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

ПЕРШЫЯ САВЕЦКІЯ...

Цяжкую спадчыну пакінуў царызм маладой Краіне Саветаў: галечу, зруйнаваныя прамысловасць і транспарт, цалкам разбураную грашовую сістэму.

Першая сусветная вайна канчаткова падарвала ўяўны фінансавы дабрабыт краіны: з абарачэння зніклі спачатку залатыя, потым сярэбраныя і медныя манеты. Іх месца занялі маркі і папяровыя грашовыя знакі. Часовы ўрад не толькі не здолеў палепшыць становішча, а, наадварот, пагоршыў яго. Бясконцы выпуск «керанак» даў пакупную здольнасць рубля да 6—7 капеек, у параўнанні з даваенным часам. Гэта, у першую чаргу, адбілася на жыццёвым узроўні бяднейшых слаёў насельніцтва.

Адной з галоўных задач Савецкай улады стала навадзенне парадку ў фінансах краіны. Неўзабаве пасля стварэння Савета Народных камісараў было вырашана значна зменшыць эмсію папяровых грошай. Аднак грамадзянская вайна і іншаземная ваенная інтэрвенцыя парушылі планы. Для пакрыцця велізарных расходаў на вядзенне вайны ўрад прымушаны быў зноў пайсці на значнае пашырэнне выпуску папяровых грошай.

Перамога над унутранай і знешняй контррэвалюцыяй дала магчымасць ушчыльную перайсці да навадзення парадку ў дзяржаўных фінансах. У 1922, 1923 і 1924 гадах былі праведзены дэнамінацыі — змяншэнне намінальнага выразжэння грашовых знакаў. У выніку адзін рубель казначэйскімі білетамі 1924 года прыраўноўваўся да 50 000 рублёў знакамі ўзору 1923 года ці 50 мільярдаў у грошах, выпушчаных да 1922 года. Гэта дазволіла выцясніць з абарачэння старыя грашовыя знакі.

Вялікую ролю ў стабілізацыі грашовай сістэмы адыграла чаканка першых савецкіх манет, падрыхтоўка да якой пачалася яшчэ ў 1921 годзе. Манеты гэтыя, зробленыя з серабра і медзі, захавалі памеры, вагу і пробу дэрэвалюцыйных. Традыцыйныя, звыклыя па абліччы наміналы павінны былі без цяжкасці ўспрымацца насельніцтвам. Чаканка пачалася ўвосень 1921 года выпускам сярэбраных—рубля, 50, 20, 15 і 10 капеек і працягвалася ў 1922, а меншых наміналаў і ў 1923 годзе.

Савецкая дзяржава надавала вялікае значэнне манетам, як сродку прапаганды ідэй новага ладу. З іх зніклі двухгаловы арол, імператарскія партрэт і тытулатура, з'явілася сімволіка новага, сацыялістычнага грамадства. На адным баку манет — герб РСФСР (у шчыце, на фоне праменяў узыходзячага сонца — перакрываючы сэрп і молат, па баках шчыта — каласы), абрамлены надпісам: «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!» Пад гербам — абрэвіатура «Р.С.Ф.С.Р.». На адваротным баку рублёвай і пяцідзесяцікапеечнай манет змешчана адлюстраванне пяцікутнай зоркі ў абрамленні вянка з лісця лаўра і дуба. У сярэдзіне зоркі паказаны намінал «1» ці «50», пад зоркай — дата. На гэтым жа баку, у верхняй частцы манеты, змешчана яшчэ адно вызначэнне наміналу — «рубль» ці «50 капеек». Адваротны

бок манет у 10, 15 і 20 капеек нёс на сабе вызначэнне наміналу і дату ўнутры вянка, зверну — маленькую прамяністую зорачку. Сімволіка манет адлюстравала сапраўдны сэнс маладой дзяржавы—саюз рабочага класа і сялянства, надзею і ўпэўненасць у лепшым жыцці.

30 снежня 1922 года быў створаны Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Неўзабаве было вырашана адкавіць манеты ад імя новай дзяржавы. З'явіліся сярэбраныя манеты ў 1 рубель, паўрубля, 20, 15, 10 капеек і разменныя наміналы—5, 3, 2 і капейка. Памеры, вага, проба манет захаваліся. Значна змяніўся іх знешні выгляд. На адным баку ўсёй серыі змешчаны герб СССР і кругавы надпіс «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!» На рублёвіку і паўрублі адзін бок нёс таксама вызначэнне вартасці і надпіс «СССР». Цікавым было афармленне адваротнага боку рублёвай манеты. Цэнтральнае месца ў кампазіцыі займалі постаці рабочага і селяніна. Рабочы паклаў правую руку на плячо селяніна, а левай паказваў на ўзыходзячае прамяністае сонца. У левай руцэ селянін трымаў сэрп, а правай абпіраўся на барану. З левага боку ад гэтай кампазіцыі каласілася хлебнае поле, з правага — уздымаліся фабрычна-заводскія будынкі. Сэнс адлюстравання быў прасты: зразумелы для насельніцтва: манета прапагандавала саюз рабочага класа і сялянства ў барацьбе за перамогу сацыялізму.

Не менш вобразна аформлены адваротны бок наміналу ў паўрубля. Галоўнае месца тут займае фігура каваля, які трымае молат у руках. Ла ног яго гатовыя вырабы — плуг,

сэрп, зубчатае кола. Унізе — дата. Адваротны бок іншых наміналаў носіць чыста службовы характар: указвае вартасць і год чаканкі манеты.

26 кастрычніка 1922 года Саўнарком сваім дэкрэтам даручыў Народнаму Камісарыяту фінансаў «плацаць чаканку залатой манеты, якая называецца чырвонцам». Яе вагавыя дадзеныя паўтаралі тып перадрэвалюцыйнай манеты ў дзесяць рублёў. Першыя залатыя чырвонцы датаваны 1923 годам. На адным баку змешчаны фігура селяніна-сейбіта на фоне завода, намінал і дата; на адваротным — герб РСФСР, заклік «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!» Надпісы зроблены стылізаваным славянскім шрыфтам. Гэтыя манеты ўжываліся дзеля разлікаў з замежнымі краінамі.

У 1925 годзе ў абароце з'явілася медная манета «палавіна капейкі». Яна несла на адным баку абрэвіатуру «СССР», абкружаную заклікам «Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!»; на адвароце — вызначэнне наміналу і год чаканкі.

Рынак патрабаваў вялікай колькасці грошай. Петраградскія манетны двор не мог адразу задаволіць гэтую патрэбу. Савецкі ўрад загадаў манеты ў Англіі. Частка тыражу паўрублёў была адбіта ў Лондане, а пятакоў — у Бірмінгеме.

З'яўленне ў абароце манет завяршыла грашовую рэформу, якая замацавала цвёрдае грашовае абарачэнне, стварыла трывалую базу для эканамічнага прагрэсу краіны.

Валерый КАСМЫЛЕУ,
Аляксандр ПЛАВІНСКІ.

НА ЗДЫМКУ: першыя савецкія манеты ўзору 1921—1923 і 1924 гадоў.

Святочны аркестр.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ

НА КАНВЕРТАХ — ГЕРОІ

Міністэрства сувязі СССР выпусціла ў паштовае абарачэнне некалькі новых мастацкіх канвертаў, якія папоўнілі тэматычную калекцыю аб Беларусі. На канверце — партрэт Героя Савецкага Саюза С. Романа, побач — лаўровая галінка і медаль «Залатая Зорка». Гвардыі радавы С. Роман вызначыўся ў баях за вызваленне Беларусі. У 1944 годзе ў час прарыву абароны праціўніка ля вёскі Пружыншча Парыцкага раёна першым падняўся ў атаку, натхняючы салдат асабістым прыкладам. У гэтым баі атрымаў раненне, але поле бою не пакінуў. У рашаючы момант закрываў сваім целам амбразуру дзота.

Герой Савецкага Саюза М. Кольчак — ураджэнец горада Іванава Брэсцкай вобласці. Ён прымаў удзел у грамадзянскай вайне, ліквідацыі Кранштацкага антысавецкага мяцяжу 1921 года, будаваў Волхаўскую ГЭС. З 1942 года — начальнік снайперскай школы, з 1944 — палкоўнік М. Кольчак на 3-м Беларускам фронце. Пасля вайны — работнік Міністэрства вышэйшай адукацыі СССР. На канверце — партрэт і надпіс «Герой Савецкага Саюза палкоўнік М. М. Кольчак. 1905—1986».

У гады Вялікай Айчыннай вайны некалькі жыхароў нашай рэспублікі паўтарылі подзвіг Івана Сусаніна. Адным з такіх герояў быў жыхар пасёлка Дзятлава Гродзенскай вобласці І. Філідовіч. У гонар яго подзвігу ўзведзены помнік, адлюстраванне

якога дадзена на канверце, выданым Міністэрствам сувязі СССР. Пад адлюстраваннем надпіс на рускай і беларускай мовах: «Дзятлава Гродзенскай вобласці. Помнік І. Ю. Філідовічу, які паўтарыў у снежні 1942 года подзвіг Івана Сусаніна».

Калі ў 1887 годзе ў Варшаве быў выдадзены першы падручнік па эсперанта, ніхто не мог сказаць, якія перспектывы адкрываюцца перад гэтай мовай. Сёння, калі прайшло сто гадоў, жыццё і час даказалі, што эсперанта можа быць «другой мовай» для кожнага, што гэта — мова міру і дружбы паміж народамі. Адзначаючы 100-гадовы юбілей эсперанта, Міністэрства сувязі выпусціла мастацкі канверт, на марцы якога на фоне расккрытай кнігі даецца партрэт вынаходцы мовы Л. Заменгофа і надпіс «100-годдзе выпуску першага падручніка міжнароднай мовы эсперанта».

На малюнку канверта — на фоне голуба міру зялёная пяціпялёсткавая кветка з надпісам у цэнтры на рускай мове і эсперанта «100 год эсперанта». Цікава адзначыць у сувязі з гэтым два факты. Савецкая пошта першая ў свеце прысвяціла свае выпускі эсперанта яшчэ ў 1925 годзе. Нядаўна ў Цэнтральным дзяржаўным гістарычным архіве БССР былі выяўлены дакументы, якія пацвярджаюць, што вынаходнік эсперанта Л. Заменгоф у канцы мінулага стагоддзя некалькі гадоў жыў у Гродне.

Леў КОЛАСАЎ.

ГРЫБ-ГІГАНТ

У час праверкі радыёлініі каля вёскі Амелянец у Камянецкім раёне рабочы Вадзім Кісляк знайшоў на полі чатыры прыдатныя да яды дажджавікі-гіганты. Адзін з іх важыў 9 кілаграмаў 730 грамаў. Па канфігурацыі ён нагадваў вялікі гарбуз.

Усяго ў гэтым раёне ўжо знойдзена 17 грыбоў-гігантаў. Сваю знаходку рабочы перадаў старшаму навуковаму супрацоўніку запаведніка «Белаежская пушча» міколага Паўлу Міхалевічу.

РЕДАКЦЫЯНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1585

МАЛЮНКІ

3... КВЕТАК

Прыемнай нечаканасцю парадавалі сваіх татаў і мам школьнікі Баранавічаў. Яны

запасілі дарослых на незвычайную выстаўку восеньскіх кветак.

На цэнтральнай плошчы горада былі выстаўлены малюнкi і плакаты, выкананыя з вярцін, астраў, руж... Пастараліся і мастакі, і натуралісты.

У кампазіцыях з кветак пазнавалася і галоўная плошча краіны — Красная, і сілуэты Крамля, і галубы міру, што ляжыць над планетай.

Дэвіз выстаўкі: «Дзецям планеты — мір і шчасце».

А. АРЦЕМАЎ.